

РЕЦИКЛАЖА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ
UDK 628.4(497.11)(094.9)
Стручни рад

Технички факултет у Бору – Универзитет у Београду, В.Ј. 12, 19210 Бор, Србија
Катедра за минералне и рециклажне технологије
Тел. +381 30 424 555, 424 556, Фак. +381 30 421 078

**РЕГИСТАР ИЗВОРА ЗАГАЂИВАЊА КАО ОСНОВ ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ
СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ**

**PRTR REGISTER – FOUNDATION FOR DEVELOPING WASTE
MANAGEMENT SYSTEM**

Небојша Реџић[#]

Министарство животне средине и просторног планирања,
Агенција за заштиту животне средине,
Руже Јовановића 27а, 11000 Београд, Србија

ИЗВОД

Регистар извора загађивања представља регистар информација и података о загађивачима животне средине, који се води у Агенцији за заштиту животне средине. Он представља основу за идентификацију и мониторинг извора загађивања животне средине на националном нивоу. Базиран је на принципима PRTR протокола Архуске конвенције и хармонизован са одговарајућом законском регулативом Европске уније (Regulation (EC) No 166/2006). У области управљања отпадом постојећи регистар обухвата, поред осталог, податке о ЈКП депонијама, дивљим и старим депонијама, као и податке о генерисаном комуналном и индустријском отпаду. У раду су приказани најновији прикупљени подаци везани за управљање отпадом у Републици Србији.

Кључне речи: Регистар, извори загађивања, управљање отпадом

ABSTRACT

Register of pollution sources is a registry of data and information about facilities which emitted pollutants into environment, done in Serbian Environmental Protection Agency. It is the basis for identifying and monitoring sources of pollution of the environment at the national level. It is based on the principles of the Aarhus Convention PRTR Protocol and harmonized with relevant EU legislation (Regulation (EC) No. 166/2006). In the field of waste management the existing registry includes, inter alia, data on the communal landfills, wild and old dumps, as well as waste generated by municipal and in industry. The paper presents the latest data collected related to waste management in Republic of Serbia.

Key words: Register, pollution sources, waste management

[#] Особа за контакт: nebojsa.redzic@sepa.gov.rs

УВОД

Регистар извора загађивања представља регистар информација и података о загађивачима животне средине. Он представља основу за идентификацију и мониторинг извора загађивања животне средине на националном нивоу. Базиран је на принципима PRTR протокола Архуске конвенције и хармонизован са одговарајућом законском регулативом Европске уније (Regulation (EC) No 166/2006).

Национални регистар извора загађивања је један од сегмената информационог система животне средине Републике Србије и успоставља се и води у Агенцији за заштиту животне средине у складу са чланом 17. Закона о министарствима (Сл. гласник бр. 48/07). Члан 75. Закона о заштити животне средине ближе регулише успостављање овог регистра у Републици Србији. Законом о изменама и допунама Закона о заштити животне средине (Сл. гласник бр. 36/2009) се мења његов назив из Интегрални катастар загађивача у Национални регистар извора загађивања. Овим законом се, поред Националног успостављају и Локални регистри извора загађивања.

Овај регистар је успостављен установљен да би задовољио растуће потребе државних органа, али и шире заједнице, за информацијама о изворима и количинама загађујућих материја емитованих у животну средину.

Циљеви његовог успостављања произилазе из потребе за квалитетним и правовременим информацијама о загађивању животне средине из предузећа која емитују загађујуће материје у животну средину као неопходном предуслову за успостављање ефикасног и ефективног система заштите животне средине. То су:

- Идентификација извора појединих загађујућих материја;
- Идентификација географских подручја од интереса;

- Смањивање загађења из индустријских постројења и других извора на најмању могућу меру;

- Утврђивање количина и праћење трендова емисија специфичних загађујућих материја ради снижења нивоа ризика од њиховог негативног дејства;

- Унапређење доступности информација јавности, као и њено укључивање у процес одлучивања о питањима животне средине

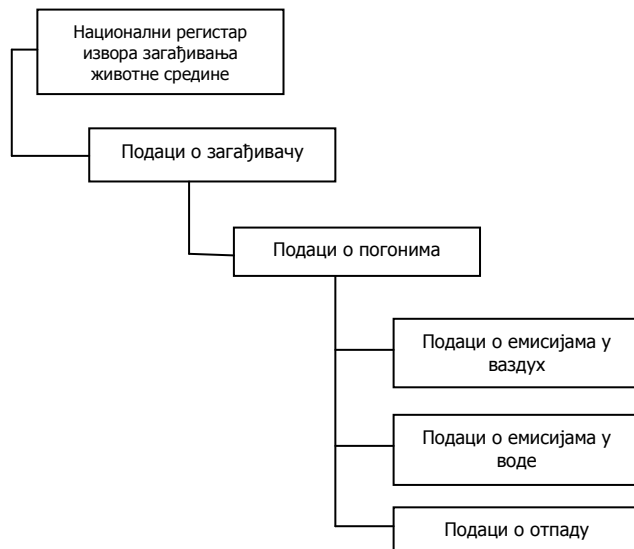
Национални регистар извора загађивања представља веома важан механизам за доношење одлука на свим нивоима власти чије успостављање има велики значај у смањењу загађења животне средине. Он, пре свега, омогућује предузећима испуњавање већине захтева законске регулативе. Анализом прикупљених података може се показати да емисије нису само проблем загађивања животне средине, него и значајан извор изгубљених финансијских средстава, али и подстрек за размену знања и примену различитих организационих, техничко технолошких и других решења у циљу снижења нивоа утицаја на животну средину. Овај регистар је и значајна основа за програме превенције загађења у индустрији. Регистар омогућује државним органима да утврде емисије и пренос загађујућих материја у Србији, прате напредак у превенцији загађења и на основу тога, спроводе политику, идентификују приоритете и спроводе потребне активности у циљу интегралне заштите животне средине.

Регистар се састоји од 5 целина као што је приказано на слици 1.

Област постојећег регистра везана за управљање отпадом обухвата следеће компоненте:

1. Регистар ЈКП депонија
2. Регистар дивљих и старих депонија
3. Подаци о прикупљању комуналног отпада
4. Подаци о генерисаном индустријском отпаду

5. Подаци о генерисаном медицинском и ветеринарском отпаду
6. Подаци о предузећима која сакупљају отпад и количинама прикупљеног отпада
7. Подаци о предузећима која обрађују отпад
8. Предузећа која увозе и извозе отпад

Слика 1. Хијерархијски нивои Националног регистра извора загађивања

РЕГИСТАР ЈКП ДЕПОНИЈА И ПРИКУПЉАЊЕ КОМУНАЛНОГ ОТПАДА

Издвојени из комплекса управљања комуналним отпадом одлагалишта отпада – депоније и сметлишта, представљају специфичне објекте који могу да имају значајан негативан утицај на животну средину. Непосредно се јавља утицај на ваздух, подземне и површин-ске воде, земљиште и угрожавање буком.

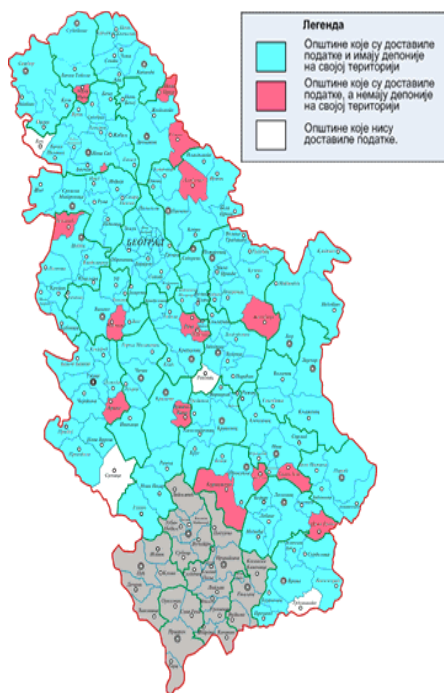
Ради формирања националне базе података о депонијама на подручју Републике Србије дефинисана су два пројекта:

1. Иновирање катастра одлагалишта отпада у Републици Србији и
2. Успостављање катастра дивљих и старих депонија и сметлишта Републике Србије.

Први пројекат има за циљ израду иновираног сета података о званичним депонијама – одлагалиштима отпада на која

се отпад организовано одвози и одлаже. Други пројекат је везан за успостављање регистра дивљих и старих сметлишта, њиховој локацији, количинама и врсти депонованог материјала и другим подацима. Од укупног броја градова и општина Србије само четири општине (Бач, Трговиште, Сјеница и Рековац) нису доставиле тражене податке. Као што се види са слике 2. од укупног броја општина, њих 15 не депонује отпад на својој територији, већ за то користи депонију неке друге општине. У овај број нису укључене тзв. градске општине Београда, Ниша и других градова где је управљање отпадом организовано заједнички, на нивоу града.

Према добијеним подацима на простору Републике Србије лоцирано је 164 депонија које користе општинска јавно комунална предузећа за одлагање отпада (Слика 3.

Слика 2.

Слика 3.

Подаци показују да места за одлагање чврстог комуналног отпада која користе Јавно комунална предузећа више заслужују име сметлишта него регулисаних и уређених депонија. Ни једна градска депонија не одговара прописима предвиђеним Правилником о критеријумима за одређивање локације и уређење депонија отпадних материја или прописа ЕУ (осим новоизграђених депонија у Лесковцу и Врању). Већина депонија се налази на неодговарајућим, лоше припремљеним или лоше коришћеним локацијама. Код једног броја депонија удаљеност од насеља је испод 100 м, а удаљеност од водотокова је још мања, па чак је у неким општинама депонија само речно корито. Капацитети званичних комуналних депонија је при крају, неке депоније су попуњене, али се због недостатка нове и даље користе. На депонијама се најчешће одлажу све врсте отпада, па и опасни. Не постоји адекватна

механизација за одржавање депоније и неспроводи се одговарајућа техника депоновања. На врло мало депонија се врши мониторинг животне средине. Постоје затворена сметлишта, која најчешће због недостатка средстава нису рекултивисана.

Од 2006. године прикупљају се подаци о количинама генерисаног комуналног отпада у локалним самоуправама. Статистичком обрадом достављених података припремљена су 4 индикатора везана за комунални отпад који се редовно шаљу у међународну размену и приказани су у табели 1.

Као што се види из табеле у периоду од 2006. године до 2008. године дошло је до повећања вредности количина генерисаног комуналног отпада за око 30%. Овако нагли скок је са аспекта потрошње домаћинстава у Србији неоправдан и може се пре свега објаснити унапређењем прикупљања података у локалним заједницама.

Табела 1. Индикатори везани за комунални отпад

Индикатор	Година		
	2006.	2007.	2008.
Укупна количина генерисаног отпада (мил. т)	1.73	2.07	2.55
Количина прикупљеног и депонованог отпада од стране општинских ЈКП (мил. т)	1.04	1.24	1.52
Просечни обухват прикупљања отпада (%)	~ 60	~ 60	~ 60
Средња дневна количина комуналног отпада по становнику (кг)	0.62	0.77	0.95
Средња годишња количина по становнику (т)	0.23	0.28	0.35

РЕГИСТАР ДИВЉИХ И СТАРИХ ДЕПОНИЈА

Дивље депоније представљају места на којима се врши или се вршило одлагање на претходно неприпремљеној локацији, која најчешће није адекватна за одлагање отпада, односно не задовољава основне критеријуме за изградњу депоније.

Дивље депоније се најчешће налазе у сеоским срединама и последица су, у првом реду, недостатка средстава за побољшање квалитета система прикупљања отпада, али и лоше организације управљања отпадом на локалном нивоу.

Анализом прикупљених података, постојање једног броја дивљих депонија по селима је озваничено актима општине или месне заједнице, где становништво само доноси и баца отпатке. Поред ових, дивље депоније се често формирају дуж саобраћајница у путном појасу, од којих је већи проценат на косинама и ножицама насипа путева, одакле се отпад-ни материјали једноставно бацају киповањем из камиона. Такве депоније су најчешће недоступне за уклањање.

Слика 4. Дивље депоније

Слика 5. Број утврђених локација дивљих депонија

Слика 6.

Током 2008. године у оквиру пројекта „Идентификација и категоризација дивљих депо-нија, процена финансијских средстава за њихову санацију на територији АП Војводине извршен је попис локација дивљих депонија. Утврђене су локације укупно 569 дивљих депонија.

Пројекат „Идентификација и категоризација дивљих депонија у Републици Србији

је наставак овог пројекта и његова реализација је у току.

Почетком 2009. године инспектори Сектора за надзор Министрства животне средине и просторног планирања су извршили евидентирање података о дивљим депонијама на подручју Републике Србије. На слици 5. је приказан број утврђених локација дивљих депонија.

ОПАСНИ ОТПАД

Стање са аспекта управљања опасним отпадом у Србији је крајње проблематично и сложене-но и захтева интегралан прилаз у свим фазама – од тренутка настајања, преко сакупљања, транспорта, третмана до одлагања. У области прикупљања података о отпаду најбројнији су подаци о

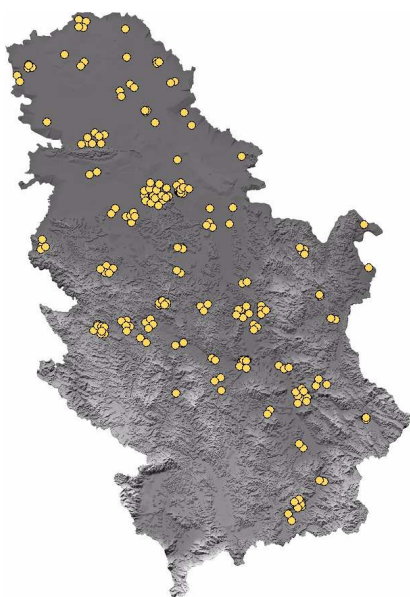
индустријском опасном и неопасном отпаду.

Анализом су обухваћена предузећа (углавном ИПРС) која достављају податке за Национални регистар извора. У току 2008. године прикупљени су подаци из 90% ИПРС (око 190) предузећа (недостају фарме и ЈКП о емисијама са депонија) и још око 200

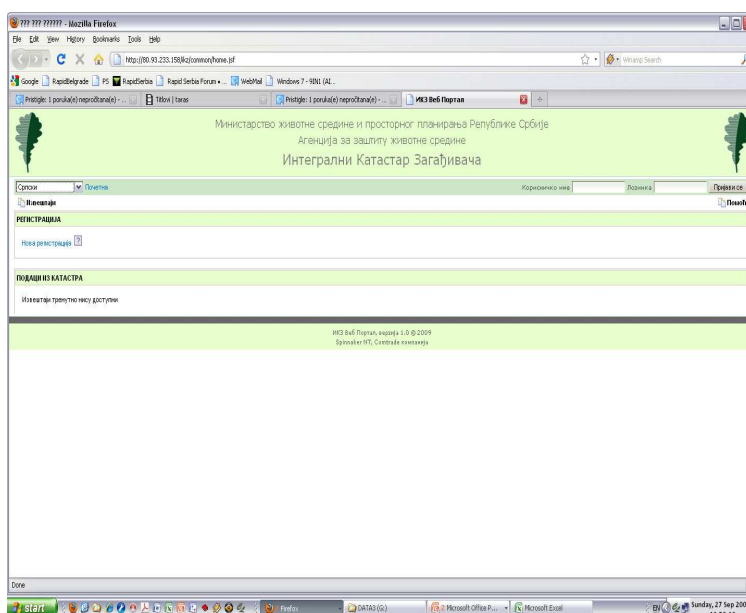
предузећа која су укључена у листу PRTR протокола.

У 2008. години податке о количинама генерисаног индустријског отпада је доставило преко 300 предузећа. Укупна количина генерисаног отпада из достављених упитника износи 5583493 t. Треба напоменути да је у овај податак укључена и количина од око 565000 t отпада који није имао каталoшки број. Податке о

количинама генерисаног индустријског опасног отпада је доставило преко 150 предузећа. Укупна количина генерисаног отпада из достављених упитника износи 1896967 t. Ова количина може бити већа због достављања података без каталoшког броја. Сви подаци који се достављају имају прецизно географско одређење, тако да је могућ и приказ локација генерисања свих врста отпада (Слика 7.).

Слика 7. Приказ локација генерисања свих врста отпада

Слика 8.

ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ

Информациони систем за прикупљање, обраду, приказ и извештавање о предузећима која достављају податке за регистар извора загађивања је пуштен у рад

крајем септембра месеца. Предузећа која имају обавезу достављања података могу сама – онлине да уносе своје податке у базе података.

БУДУЋЕ АКТИВНОСТИ

Закон о управљању отпадом и Закон о амбалажи и амбалажном отпаду (Сл. гласник РС, бр. 36/2009) дају нове

надлежности Агенцији у области прикупљања података о управљању свим врстама отпада. На слици су приказане

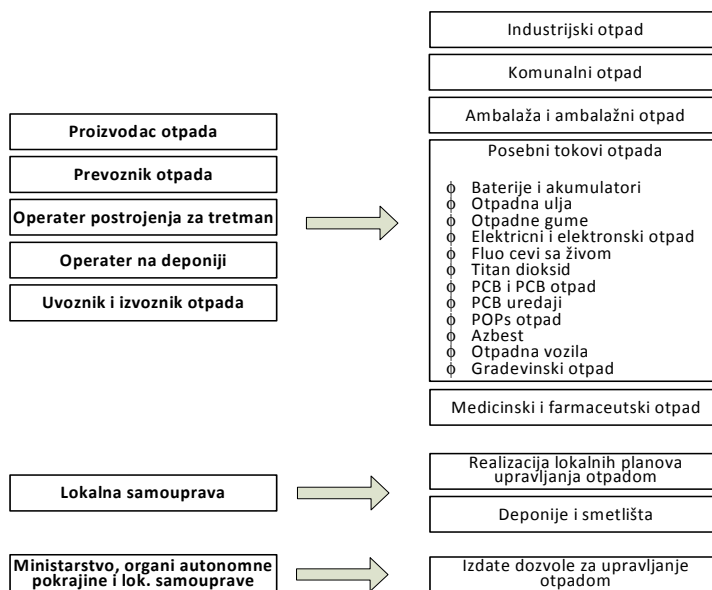
обавезе извештавања предузећа у складу са наведеним законима.

У циљу што скоријег успостављања ефикасног и ефективног система управљања отпадом у Републици Србији у Агенцији за заштиту животне средине у току су активности на:

1. Доношењу подзаконских аката неопходних за прикупљање података

2. Формирању информационог система управљања отпадом
3. Успостављању система контроле квалитета достављених података.

Подаци добијени на основу горе наведених активности даће пуну снагу новоуспостављеном систему управљања отпадом у Републици Србији.

Слика 9.